

RDA BANKER PÅ DØREN TIL DANMARK

- NYE KATALOGISERINGSREGLER PÅ VEJ

Efter mange forberedelser er Danmark nu med den formelle beslutning fra Slots- og Kulturstyrelsen i august 2016 på vej til at følge med det internationale bibliotekssamfunds overgang til nye katalogiseringsregler med RDA - *Ressource Description and Access*. De anglo-amerikanske lande besluttede overgang i 2013 og en række europæiske lande er fulgt efter.

RDA er resultatet af det, som i første omgang skulle være en revision af AACR2, de angloamerikanske katalogiseringsregler, som de gældende danske katalogiseringsregler fra 1997 også bygger på. Det blev dog besluttet at begynde forfra, da AACR2 er udviklet over lang tid og dermed før Internettet og før IFLAs *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR).

Ved overgangen til digitale kataloger overførte man stort set kartotekskortmetoden til den digitale verden, men det er ikke længere tilstrækkeligt. I dag er det ikke kun en lokal fysisk samling, som skal formidles til brugerne – det er langt mere. En bruger efterspørger næsten aldrig en bestemt fysisk bog. I dag spørger brugeren oftest blot efter titlen – fysisk eller digitalt. Tilgængelighed er som regel vigtigere end den konkrete udgave.

I stedet for at katalogisere alle oplysninger vedr. en udgave ind i en post er det derfor mere nærliggende at registrere det indeholdte værk, forfatteren og oplysninger om den aktuelle udgave mv. hver for sig og samtidig forbinde disse via relationer. Dét giver et samlet billede og forbinder den aktuelle udgave til andre udgaver af samme værk, andre værker af samme forfatter mv.

RDA skal ses som en implementering af *Functional Requirements for Bibliographic Records* (FRBR), der blev udgivet af IFLA i 1998. Her blev fokus rettet mod at præsentere brugerne for ”værket” og først i anden række vise de enkelte udgaver af et værk. Med udgangspunkt i FRBR er der i bibliotek.dk og i bibliotekernes egne systemer udviklet metoder til at vise værker frem for udgaver. I over 10 år har vi i bibliotekerne brugt mange ressourcer på at kompensere for, at bibliotekernes katalogiseringer har et forældet fokus – den fysiske udlånsenhed frem for indholdet (værket).

FRBR

FRBR er en konceptuel model og således ikke en datamodel. FRBR opererer med forskellige entiteter (f.eks. værk og person). Til de enkelte entiteter kan der så knyttes identificerende karakteristika (attributter) (f.eks. et fødselsår eller forskeridentifikationen ORCID på en person). Sammenhængen mellem entiteterne beskrives så via relationer: f.eks. relation mellem det abstrakte værk og det konkrete udtryk (expression).

FRBR modellen præsenteres med de fire bibliografiske entiteter *work*, *expression*, *manifestation* og *item* som fire niveauer. Dette tager dog ikke højde for alle entiteter og dækker således ikke hele modellen. En expression er tilknyttet ét og kun ét work, mens et work kan have et stort antal expressions tilknyttet. (Her er de engelske betegnelser anvendt, især fordi vi mangler et sigende dansk ord for expression).

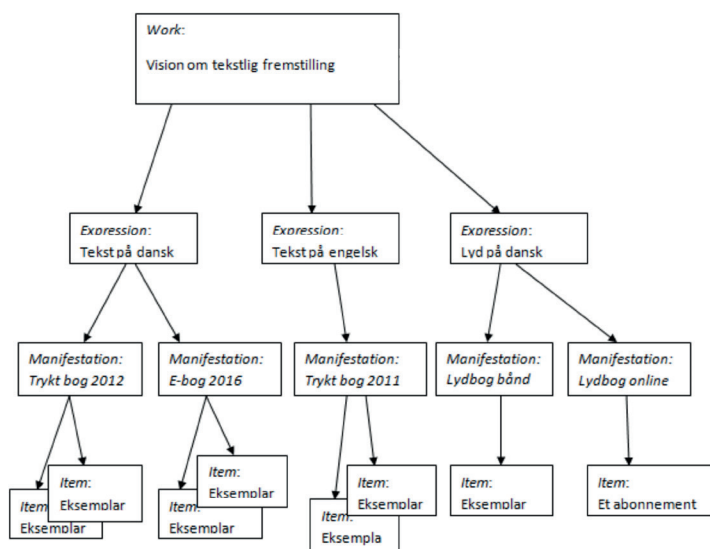
Det er derfor mere illustrativt at se FRBR som et netværkskoncept (se figur 1) end det ”firlagskoncept”, som den traditionelle FRBR præsentation kan forlede til. En konkret udfoldning af et værk vil ofte vise et netværk med flere expressions og manifestationer.

Der er derudover flere typer relationer end blot mellem de fire entiteter work-expression-manifestation-item. En film har andre ophav (såsom instruktør) end den bog, som filmen er bygget på og er således et andet værk end bogen, men der er selvfølgelig en relation mellem filmen og den bog, den baserer sig på. Det er stadig en forsimplet præsentation af konceptet. Personer i form af forfattere, illustratører, korporationer (f.eks. forlag, andre typer distributører og udgivere) mv. betragtes i FRBR som selvstændige entiteter. En person skal registreres som sig selv og ikke blot som et navn i en MARC-post.

Rollen – forfatter, udgiver, optrædende m.fl. – er en attribut til relationen. Samme person kan have forskellige roller i forhold til forskellige værker.

RDA datamodel

Betyder indførelsen af RDA, at vi skal til at have et katalogbrud? Svaret er entydigt nej. Den form for katalogbrud, som hører til i kartoteksskuffernes tidsalder, er ikke nødvendige i dag. Vi kommer i sagens natur til fortsat i vores kataloger at have

Figur 1: Eksempel på netværk med et work med tre ekspressions med to tekster på forskelligt sprog og en lydversion. Hver af disse har en eller flere fysiske manifestationer udmøntet i items. Der kan være personer knyttet på alle niveauer: forfatter til work, oversætter til dansk (expression), illustratør af trykt bog og sponser af eksemplar (som gave til bibliotek).

registreringer, hvis indhold er skabt efter de nuværende katalogiseringsregler.

RDA er både regler for beskrivelse af dataelementer, der fremgår af FRBR, og samtidig præsenteres reglerne ud fra deres tilknytning til FRBR entiteter. RDA lægger således klart op til en anden datamodel.

Mulighederne og kvaliteten af resultaterne og rentabilitet skal selvfølgelig nøje vurderes for at afgøre, om nedenstående ideer holder, men umiddelbart er målet at høste fordelene ved RDA også at skifte datamodel under ét ved, at tidligere registreringer konverteres.

Sammenhæng med de mange katalogiseringer i de eksisterende biblioteksdata-baser etableres med en RDA-datamodelkonvertering. Dvs., at de nuværende enkeltposter omsættes til en work-expression-manifestation struktur. Det kan ikke blive 100 % korrekt, men kan manuelt rettes op senere, når der viser sig konkrete behov.

RDA datamodel vil betyde en ombygning af fælleskatalogen, så det såkaldte værkvisningskoncept med dynamisk samling af til tider 100-vis af poster bliver erstattet af en svartidsmæssigt langt mere funktionel præsentation af de faktiske registreringer og disses sammenhænge.

Tilsvarende kan ske i de enkelte bibliotekers systemer, men vil i sagens natur ikke kunne ske synkront med fælleskatalogens overgang.

Der er et fælles omdrejningspunkt, som der ikke ændres ved RDA, nemlig manifestationen = udlånsenheden. Derfor vil udlånsadministrationen fungere uafhængigt af en konvertering.

Ved udveksling af bibliografiske registreringer mellem de enkelte biblioteker og fælleskatalogen DanBib/bibliotek.dk vil det også være manifestationen, som er omdrejningspunktet:

- Enkeltbiblioteker med RDA datamodel: Enkelt – en 1:1 operation.
- Enkeltbiblioteker uden RDA datamodel:
 - Ved dataind tjekkes om der i fælleskatalogen findes en tilsvarende manifestation.
 - Hvis ja, så kobles registreringen ind i fælleskatalogens værkstruktur.
 - Hvis nej, så skal undersøges om der findes værk/expression;
 - Hvis ja, så kobles manifestation på værkstrukturen.
 - Kan der ikke etableres et match, så dannes der et nyt sæt værk/expression/værk.
- Ved dataud fra DanBib til bibliotek, kobles værkstrukturen ”ned” i den udleverede enkeltpost.

Den tekniske gennemførelse af konverteringen bliver kompleks.

Personer og korporationer i RDA datamodellen

En vigtig ny ting i RDA er, at identifikation – og i den forbindelse forskellige navneformer - af personer og korporationer behandles selvstændigt. Der etableres en fælles base for identifikation og beskrivelse af forfattere, korporationer m.v. – et national autoritetsrepositorium. Formålet er at registrere personer mv. én gang – og linke mellem og til denne registrering fra katalogisering af den enkelte udgave.

Brugen af autoritetsposter vil give en mere stringent søgning og præsentation af personer og institutioner mv. En person kan have forskellige navneformer, men har én unik identifikation.

Den nationale autoritetsbase vil blive etableret i tæt samspil med: The Virtual International Authority File (VIAF). Et bibliotek vil kunne arbejde i direkte samspil med VIAF og ved indberetning til den nationale autoritetsbase vil VIAF-identifikation være valid.

Afslutning

Med beslutningen om indførelse af RDA i Danmark følger den internationale udvikling. Det er nødvendigt, fordi resten af verden er i fuld gang med at gå denne vej. Vi genbruger mange poster og allerede nu er mange af dem lavet i RDA.

Der følger en række opgaver med beslutningen om overgang til RDA. En oversættelse af de centrale RDA termer og arbejdet med en dansk profil er i fuld gang. Sideløbende er der projekter i releaseplanen for den nationale biblioteksinfrastruktur om implementering af RDA og autoritetsrepositorium.